

Den norske tannlegeforenings Tidende

127. ÅRGANG – 2017

Ansvarlig redaktør: Ellen Beate Dyvi

Tidende utgis på papir, i app og på internett i fulltekst med fritekstsøk: www.tannlegetidende.no

LEDER

De eldste først	5
Hvem bestemmer fremtiden?	117
I riktig retning	233
Bare snakk?	313
Ut med lauget	389
Balanse	491
Valghøst	585
Siste sjanse	673
Åpenhet om pensjon	761
Ytringsfrihet, og mot	857
Annsvaret kan gi mening	945

PRESIDENTEN HAR ORDET

2017 – et skjebneår for norsk odontologi?	7
NTF og studentene	119
Fremtidens tannhelsetjeneste – tannlegens rolle	235
Gode kontrakter kan forebygge konflikter	315
Regjeringen skuffer stort	391
Juni – og endelig sommer og ferietid!	495
Stortingsvedtaket og veien videre	591
Prioritering og finansiering	675
Høstens viktigste arrangementer – landsmøtet og representantskapsmøtet	763
Den viktige dialogen	859
Takk for det gamle – og de beste ønsker for det nye året!	947

NORDISK TEMA: GERODONTOLOGI

Editorial: Nordic Theme 2017 – Gerodontology ..	9
<i>Berg E, Isidor F, Öwall B.</i> Prosthodontics for the elderly patient	120
<i>Christensen LB, Hede B, Siukosaari P.</i> Demografiske og sociale forandringer samt forekomst af tandsydomme i den ældre generation – status og utviklinger	10
<i>Friis-Hasché E, Nordenram G.</i> Psykologiske funksjonsendringer ved aldring – beskrivelse, kommunikation og etik	32
<i>Gabre P, Twetman S.</i> God munhelse for äldre – att förebygga rotkaries, gingivitt och oral candidos	50
<i>Holmstrup P, Damgaard C, Olsen I, Klinge B, Flyvbjerg A, Nielsen CH, Hansen PR.</i> Komorbiditet ved marginal parodontitis: To sider af samme sag?	20

<i>Närhi T, Syrjälä A-M.</i> Dental diseases and their treatment in the older population	42
<i>Skott P, Wårdh I.</i> Mind the gap – utmaningen att inte förlora kontakten med den äldre hemmaboende tandvårdspatienten. Ett svenskt perspektiv	130
<i>Strand GV, Stenerud G, Hede B.</i> Munnstell i sykehjem	138
<i>Wårdh I, Widström E, Jeppe-Jensen D, Solemdal K, Gahnberg.</i> Gerodonti – ett nordiskt perspektiv på utbildning, organisation och finansiering	146

VITENSKAPELIGE ARTIKLER

<i>Erga AH, Kvernenes KV, Evensen K, Vika ME.</i> Behandling av odontofobi for pasienter med posttraumatiske plager – en litteraturoversikt	682
<i>Fredriksen Ø, Jacobsen ID, Tveit AB, Espelid I, Crossner CG, Mulic A.</i> Erosive tannslitasjer: Forekomst og alvorlighetsgrad blant 16-åringer i Troms	600
<i>Grytten JI, Holmgren TK.</i> De private spesialistene i tannhelsetjenesten – har de nok å gjøre?	236
<i>Helvig JI, Jensdottir T, Storesund T.</i> Har gratis tannhelsetilbud til rusmiddelavhengige ført til forventet effekt? En retrospektiv kohortstudie	774
<i>Holmgren TK, Rongen G, Grytten JI.</i> Allmenn-tannlegene i den private tannhelsetjenesten – har de nok å gjøre?	948
<i>Jacobsen N.</i> Aldring, smak og lukt	954
<i>Karlsen LS, Wang NJ, Jansson H, Ansteinsson V.</i> Tannhelse og oral helse-relatert livskvalitet hos et utvalg rusmiddel-misbrukere i Norge	316
<i>Kilian M, Chapple ILC, Hannig M, Marsh PD, Meuric V, Pedersen AML, et al.</i> Det orale mikrobiom – en oppdatering for tandplejeteamet	398
<i>Osvik C, Årdal MR, Wigen TI, Wang NJ.</i> Fluormotstand. Er fluor som anbefales i kariesforebyggende arbeid skadelig?	764
<i>Preus HR, Vogtsland AE, Fredriksen KW, Grytten JI.</i> Norske tannlegers forskrivning av antibiotika. En undersøkelse over 25 år (1990–2015)	782

<i>Rabanal AHR, Wang NJ.</i> Opplevd smerte og bruk av smertestillende tabletter hos barn og ungdom etter behandlingsstart med fast kjeveortopedisk apparatur	676
<i>Reisegg K, Schriwer C, Øilo M.</i> Zirkonia som dentalt keram	324
<i>Skeie MS, Skaare AB, Sande M, Sirevåg LJ, Åstrøm AN.</i> Oral helse relatert livskvalitet blant barn og ungdom: Gyldighet og måleegenskaper av to instrumenter i norsk versjon	592
<i>Vingsnes TW, Omdal FA, Espelid I, Brusevold IJ.</i> Lang reisevei reduserer sannsynligheten for henvisning til spesialistbehandling i pedodonti. Henvisninger til Universitetet i Oslo 2012–2014.....	868
<i>Åstrøm AN, Gulcan F, Mustafa M.</i> Oral helse relatert livskvalitet blant unge voksne i Norge – en representativ befolkningsundersøkelse	860

TEMA MATERIALER

<i>Berglund A, Gjengedal H, Øilo M.</i> Nyt om materialer og metoder ved aftagelige proteser. En oversigtsartikel	608
<i>Gjerdet NR.</i> Uedle legeringer til fast protetik .	242
<i>Johnsen GF, Valen H, Ørstavik D.</i> Endodontiske materialer – skyllemidler, sealere og obturerende materialer	248
<i>Øilo M, Kvam K.</i> Dentale keramer – typer og egenskaper	332
<i>Øilo M, Schriwer C.</i> Dentale keramer – estetikk og klinisk anvendelse	392

KASUISTIKKER

<i>Kofod C, Eriksen S, Garvey LH.</i> Anafylaktisk shock udløst af klorhexidinskylning hos tandlæge	876
<i>Mork-Knutson P, Ahlgren S, Mork-Knutson BB.</i> En spyttsten av de sjeldne	156
<i>Strøm E, Leknes KN.</i> Kan okklusal overbelastning føre til tap av osseointegrasjon etter vellykket implantatinnsetting? En kasuistikk	960
<i>Størksen K.</i> Obturatorproteser – behandlingmuligheter og begrensninger	414
<i>Størksen K.</i> Behandling av misfargete tenner med zirconiakroner hos en pasient med Alagilles syndrom.....	688
<i>Størksen K, Løes S.</i> Kirurgisk/protetisk rehabilitering etter behandling for amelo-blastom	792

NYTT FRA NIOM

<i>Kopperud HBM.</i> Komposittmaterialer – utlekking av monomer og cytotoxiskitet.....	882
--	-----

AKTUELT FAG

<i>Siddiqui H, Chen T, Aliko A, Mydel PM, Jonsson R, Olsen I.</i> Primært Sjögrens syndrom karakteriseres av mikrobiell dysbiose (ubalanse) selv ved normal spyttsekresjon	262
--	-----

DOKTORGRADER

<i>Karin G. Berge:</i> Frykt for sprøyte hos tannlegen blant 10–16-åringer	62
<i>Nancy Birungi:</i> Amming og melketannkaries i Uganda	63
<i>Amin Al-Ashtal:</i> Syreskader på tenner er vanlig blant barn og unge i Jemen	64
<i>Sushma Bartaula-Brevik:</i> Blodforsyning og vertsrespons ved rekonstruksjon av bein	164
<i>Hiba Mohammed Ali:</i> Oral helse blant sudanske barn med medfødt hjertefeil	264
<i>Mohammed Yassin:</i> Modifikasjon av vekststativmateriale for nydannelse av bein	340
<i>Rivan Sidaly:</i> Effekten av oksygenmangel ved fødsel på utvikling av tannemaljen	341
<i>Dagmar Fosså Bunæs:</i> Røyking påverkar resultat av periodontal behandling	342
<i>Ferda Gülcan:</i> Oral helse og bruk av tannhelse-tjenester blant eldre i Norge og Sverige	422
<i>Panagiota Papadakou:</i> Lymfesystemets rolle ved betennelsesprosesser i munnhulen som forårsaker kjevebeinsnedbrytning.....	622
<i>Christina Hvaring:</i> Omfattende behandlingsbehov hos pasienter med multiple agenesier ..	694
<i>Roger Junges:</i> Studies on streptococcal cell-to-cell signaling systems and host interacting.....	695

KRONIKK

<i>Carl Christian Blich:</i> Om prioriteringer i helsevesenet som tannhelsetjenesten er en del av: Det viktigste først	888
--	-----

AKTUELT

<i>Ergonomi i opptak</i>	66
<i>Hjelp til de som trenger det mest</i>	68
<i>Faglig retningslinje for TMD</i>	70
<i>NTFs ledermøte 2016: Jobben fortsetter i 2017</i> ..	72
<i>Helfos etterlevelsesarbeid: Ser på tilstand 8 og takst 304</i>	75
<i>Vestlandsmøtet, Bergen, 13.–15. januar 2017: Fremtiden er usikker</i>	168
<i>Debatt om fremtiden</i>	174
<i>Pris for god undervisning</i>	176
<i>Internasjonalisering ved universitetene styrker demokratiene: Et privilegium å være viserektor</i>	178
<i>Samarbeid om dobbeltkompetanse</i>	180
<i>Norske odontologistudenter i utlandet: Kan fullføre i Oslo</i>	181

Ny fagprosedyre i overgrepssaker.....	268	Lønnspolitisk forum 2017: Arbeid med	
Forskerlinje ved Universitetet i Oslo: Vel-		NTFs nye pensjonspolitikk.....	1014
lykket satsing.....	272	NTF på høring om statsbudsjettet.....	1020
NIOMs første webinar, 14. februar 2017:		<u>NTFs LANDSMØTE 2017</u>	<u>970</u>
Mange spørsmål, mye ros	274	Camilla Hansen Steinums tale til åpningen av	
Nyvalgt leder for fremtidens tannleger	348	landsmøtet: Resultater høstet applaus.....	970
Sosial ulikhet i helse – tannhelsetjenestens		Mange deltakere	976
utfordringer i folkehelsearbeidet: Om de		Desinformasjon, tillit og alternative fakta	980
minste og de svakest stilte	350	Antibiotikaresistens: En kommende global	
Den internasjonale dentalutstillingen i Köln:		katastrofe?	982
Alt du ikke visste du kanskje trenger	354	Om benregenerasjon og kunstig benerstat-	
Trondheim, 23.–24. mars 2017, Midt-Norge-		ningsmateriale: Nytt og spennende.....	985
møtet: Stort og livlig	356	Osteoklastenes store appetitt	986
NTFs tariffkonferanse, 6.–7. mars, Garder-		Aktualitetsforedrag	988
moen: Mellomoppgjør og aldersgrenser.....	359	Biologiske løsninger i kompliserte kjeve-	
NTF vil ikke til kommunen.....	430	ortopediske kasus	990
Fikk pris for arbeid med HMS	432	Intraoral skanning.....	991
Norsk forskning formidlet til norske lesere på		FluUro	992
norsk: Tidende er best i klassen	434	Kirurgitime for tannhelsesekretærer og	
Stortingsvalget 2017: Tannhelse i parti-		tannleger	993
programmene.....	625	Tannhelsesekretæren og legemidlene	994
Forum for tillitsvalgte, Gardermoen		Situasjonen i Tannhelse-Norge: Hvordan	
11.–12. mai 2017: Rett før stortings-		blir fremtiden?	996
behandlingen	628	Nytt fra Helsedirektoratet og Helfo	997
NIOM 45 , Oslo, 8.–9. mai – en feiring av		Eldre som ikke koopererer – etiske aspekter	999
uavhengig forskning: Produsenter overvåker		Har det på tunga	1001
ikke seg selv	632	Nordental 2017: Nok en god utstilling	1004
Samfunnsodontologisk forum, Fredrikstad		<u>KOMMENTAR OG DEBATT</u>	
7.–9. juni 2017: Migrasjon og helse på		Breddespesialitet i klinisk odontologi (Elisabeth	
programmet	636	Camling og Harald M. Eriksen)	78
Skriver masteroppgave i Etiopia	640	Ta ballen, ikke mannen! (Carl Christian Blich) ..	80
Samarbeid gir forutsigbarhet.....	700	Kjeveortopediske «kontroller» og takstsystem	
Om munnhelse i kreftomsorgen under		(Tor Torbjørnsen)	183
Arendalsuka: Samlende samtale.....	703	Uforståelig kritikk av universitetslektor Carl	
Den internasjonale awareness-uken for munn-		Christian Blich (Pål Barkvoll)	184
og halskreft 2017: Biomarkører – frem-		Den norske tannlegeforening på ville veier:	
tidens verktøy i kreftbehandlingen?	706	Folkeopplysning eller folkeforvirring?	
Learning Suite er blitt ny plattform for		(Gunhild Vesterhus Strand).....	283
etterutdanning i NTF: Bedre og billigere	805	Svar til Gunhild Vesterhus Strand:	
NTFs næringspolitiske forum, Gardermoen		«Folkeopplysning eller folkeforvirring?»	
21.–22. september 2017: Pensjon skapte		(Camilla Hansen Steinum)	284
engasjement	806	Kursavgifter og etikk (Kjell Erik Skjelbred	
Praksiseierforeningen SPAs årsmøte, Oslo,		Nilsen)	436
15.–16. september 2017: Etikk i praksis –		Kommentar til brev fra tannlege Kjell	
etikk i kjede?	810	Erik Skjelbred Nilsen: Om kursavgifter og	
FDI World Dental Congress, Madrid, Spania,		etikk (Gilberto Debelian).....	437
29. august – 1. september 2017: Ikke glem		Svar til tannlege Kjell Erik Skjelbred Nilsen	
kampen mot sukkeret	814	fra Bergen Tannlegeforening: Om kurs-	
Munn- og halskreftdagen 2017: Europeisk		avgifter og etikk (Karen Reinholdsden)	438
oppmerksomhetsuke om hode- og halskreft..	818	Kommentar til brev fra tannlege Kjell	
Tannhelsebudsjettet 2018.....	895	Erik Skjelbred Nilsen: Om kursavgifter og	
Trangt nåløye for legemiddelforskning	896	etikk (Øyvind Asmyhr)	439
Millioner til forskning på antibiotikaresistens...	898	Kommentarer til tilsvaret til mitt innlegg i	
Odontologi på digital myldredag ved Universi-		Tidende nr. 5: Kursavgifter og etikk (Kjell	
tetet i Bergen: I kø for digital tannlegestol	899	Erik Skjelbred Nilsen)	647
På valg 2017.....	900		
Workshop om strålevern i tannhelse-			
profesjonsutdanningene.....	1012		

Kommentarer til Kjell Erik Skjelbred Nilsen, og debatten i Tidende nr. 5: Kursavgifter og etikk (Gilberto Debelian).....	649
Den offentlige tannhelsetjenesten (DOT) forblir kommunal: En fordel for privat sektor? (Tor Torbjørnsen).....	910
Svar til kjeveortoped Tor Torbjørnsen: «En fordel for privat sektor?» (Camilla Hansen Steinum).....	911
Kommentar til presidentens svar: Privat sektor, spesialistene og kommunereformen (Tor E. Torbjørnsen).....	1023
Kort kommentar til Tor Torbjørnsens kommentar: «Privat sektor, spesialistene og kommunereformen» (Camilla Hansen Steinum).....	1024
Vedtektsdyrking (Harald Jøstensen).....	1025
Svar til Harald Jøstensen: «Vedtektsdyrking» (Camilla Hansen Steinum).....	1026

ARBEIDSLIV OG PRAKSISDRIFT

Kontant lønn eller frynsegoder?.....	87
Fortrinnsrett til deltidsstilling – arbeidstakeren må ta hele den ledige stillingen.....	187
Spør advokaten: Konkurransesklausuler i samarbeidsavtale med assistenttannlege.....	188
Innhenting av helseopplysninger ved ansettelse.....	286
Spør advokaten: Pasienten oppfører seg truende.....	288
NTFs standardavtaler for assistenttannleger er revidert: Balanserte kontrakter er den beste forsikringen mot fremtidige konflikter!.....	365
Spør advokaten: Fri for å reise.....	369
Betyr det noe for tjenestepensjonen din når du slutter å jobbe?.....	443
Spør advokaten: Krav om politiattest for tannleger.....	448
Driftsselskap – utkast til aksjonær- og samarbeidsavtale er utarbeidet.....	652
Spør advokaten: Advarsel før oppsigelse?.....	654
Sluttavtale som alternativ til oppsigelse.....	711
Spør advokaten: Meldeplikt til Datatilsynet?....	712
Assistenttannleger og foreldrepermisjon.....	822
Spør advokaten: Rett til fri på religiøse høytidsdager.....	824
Selge tannlegevirksomheten?.....	916
Spør advokaten: Avlønning av tannpleiere.....	920
Ny personvernforordning – hva betyr den for din tannlegevirksomhet?.....	1029
Spør advokaten: Innsending av refusjonskrav til HELFO.....	1031

SNACK OM ETIKK

Etikkhjørnet 2016.....	91
Delegering av arbeidsoppgaver til annet personell.....	191

Når pasienter uten samtykkekompetanse motsetter seg helsehjelp.....	291
Samarbeid med spesialist forutsetter god kommunikasjon.....	369
Etikk – aldri uaktuelt.....	451
Smittevern i tannlegepraksis.....	657
Språk og etikk.....	715
Etikk på landsmøtet.....	827
Forslag fra Etisk råd om endring i Etiske regler, § 10 Kollegialitet.....	923
Varsling – det vanskelige temaet.....	1033

NOTABENE

Oppdaterte standard ansettelseskontrakter.....	194
Helfo: Konserverende behandling eller kroneterapi?.....	294
Samarbeid om forskning og utdanning.....	296
Tverrfaglig behandling og forebygging av tannbehandlingsangst hos barn og ungdom: Trygge barn i tannbehandling.....	660
Helsepersonell og sosiale meder.....	720
Driftsselskap – utkast til aksjonær- og samarbeidsavtale.....	721
Utvidet avtale med Villa Sana og Modum Bad – nå også parkurs.....	725
H.M. Kongens gullmedalje til Anders Verket ..	833
Tidende har ikke brutt god presseskikk.....	836

MINNEORD

Ivar Andreas Mjør.....	199
Oddvar Sørbye.....	663
Gunnar Rølla.....	841

<u>BOKNYTT</u>	203, 302, 461
----------------------	---------------

TIDENDES SOMMERHEFTE

Sommarsolsnu og høgsommar.....	498
Make America great again.....	500
Gråt Baalbek, gråt.....	504
På ski i Europas eventyrland.....	506
Smeden som tannlege: Th. Kittelsens versjon... ..	516
Gravrøvere fant faraoenes tannleger.....	520
Skytterkongen.....	524
Ivar Hoff er blitt pensjonist: Jeg har alltid likt meg sammen med studentene.....	528
Tudortenner.....	536
Tidlig midtlivskrise fra 10 meter.....	538
En musikalsk navigator.....	542
Jordbær med fløte.....	544
Kurs på utenlandstur.....	550
Conrad.....	555
Saltets kraft.....	562
Hva skal du lese.....	566
Christian-Albrechts-Universität zu Kiel.....	570